

ГРОШОВІ ПОТОКИ СТРАХОВИКА: СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

CASH FLOWS OF THE INSURER: ESSENSE AND CLASSIFICATION

У статті поглиблено теоретичні засади щодо сутності й визначення грошових потоків страхової компанії. Виявлено та проаналізовано основні підходи щодо трактування даної економічної категорії вітчизняними та зарубіжними вченими. Запропоновано власне визначення грошових потоків страхової компанії з урахуванням особливостей страхування як сфери підприємницької діяльності. Уточнено класифікацію грошових потоків в страхових компаніях.

In this article the author deepened the theoretical basis of the essence and definition of the cash flows of the insurance company. Discovered and analyzed the main approaches to the interpretation of the economic category of domestic and foreign scientists. Studied the specific features of insurance and its differences from other fields of business. Proposed own definition of the cash flows of the insurance company with the peculiarities of insurance as a sphere of entrepreneurial activity. Clarified the classification of the cash flows of the insurance companies.

Ключові слова: грошові потоки, рух грошових коштів, страхова компанія, страхувальник, специфіка страхової діяльності, класифікація грошових потоків.

Key words: cash flow, insurance company, insure, specific of insurance activity, the classification of cash flows.

Постановка проблеми. В умовах фінансової та політичної кризи в Україні гостро постає питання забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості страхових компаній. Це вимагає від них гнучкого реагування на зміни фінансово-економічної ситуації та ефективного управління всіма доступними ресурсами. У зв'язку з цим грошові потоки як об'єкт фінансового менеджменту набувають першочергового значення, оскільки вони обслуговують господарську діяльність страхової компанії в усіх її напрямках.

Важливість дослідження проблеми формування грошових потоків обумовлюється й тим, що платоспроможність та ліквідність страхової компанії, безпосередньо залежать від її здатно-

сті своєчасно та в необхідному обсязі генерувати грошові кошти, а це, в свою чергу, забезпечує ще й фінансову стійкість та надійність страховика на довгострокову перспективу.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблеми сутності та класифікації грошових потоків суб'єктів господарювання, зокрема й страхових компаній, в економічній літературі відображені в наукових працях таких вітчизняних та російських вчених, як О. Баранова, М. Білик, І. Бланк, В. Бочаров, О. Гаманкова, Т. Гварліані, О. Мурашко, О. Румянцева, Т. Федорова. Серед західних вчених-економістів можна вказати на праці Е. Джонса, Б. Коласса, Дж. К. Ван Хорна.

Яна Качмарчик
аспірант
кафедри
страхування
ДВНЗ «Київський
національний
економічний
університет
імені Вадима
Гетьмана»

**Yana
Kachmarchuk**
postgraduate,
SHEI «Kyiv
National
Economic
University named
after Vadym
Hetman»

ФІНАНСОВІ ІНСТИТУТИ

Проте, незважаючи на значну кількість зарубіжних та вітчизняних видань, існують суттєві розбіжності в тлумаченні сутності поняття «грошові потоки», що обумовлює складнощі у його вживанні. Тому існує необхідність в уточненні формулювання змісту зазначеного поняття. Також науковці з різним ступенем теоретичного та практичного висвітлення розкривають питання класифікації грошових потоків підприємства. Відповідно залишається багато нез'ясованих питань, що потребує поглибленого теоретичного висвітлення.

Формулювання цілей статті. Ціль статті полягає у дослідженні та уточненні теоретичних аспектів визначення сутності грошових потоків та їх класифікації в страхових компаніях.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «грошові потоки» вперше стало предметом дослідження вчених США в перші повоєнні роки у зв'язку з функціонуванням ринку цінних паперів. Фінансові аналітики, вивчаючи звіти про рух грошових коштів організацій, що котируються на фондовій біржі, звернули увагу на амортизацію, як важливий елемент собівартості, безпосередньо непов'язаний з витратами реальних грошей в звітному періоді, але здатний знизити в певній мірі фінансовий результат. У цьому випадку амортизація створює передумови для маніпуляцій показниками річного звіту. Для запобігання можливих неточностей в звітності вчені запропонували об'єднати фінансові результати звітного періоду в вигляді прибутку і амортизаційних відрахувань в категорію «грошові потоки». Отриманий таким чином показник, виявився більш інформативним, так як об'єктивно відображав фінансові результати діяльності. Поширення даного показника призвело до появи нових форм фінансової звітності.

Таким чином, у зарубіжній практиці визнання особливої економічної значимості грошових коштів призвело до створення міжнародної концепції грошових потоків, яка виникла в США в середині ХХ ст. і в англомовному варіанті спочатку була сфор-

мульована як «cash flow» (CF), що в буквальному перекладі означає потік готівки (cash – гроші, грошова готівка, flow – потік). Однак дослівний переклад терміна «cash flow» може ввести в оману відносно точного змісту, що вкладається авторами в це словосполучення. Так, в даний час зарубіжні аналітики виділяють кілька значень поняття «cash flow»: у статичному аспекті – кількісне вираження грошових коштів, наявних у розпорядженні суб'єкта господарювання в даний, конкретний момент часу, тобто «вільний резерв»; для інвестора – очікуваний в майбутньому дохід від інвестицій; з точки зору менеджменту організації (у динамічному аспекті) – план майбутнього руху грошових коштів або зведені дані про їх рух в попередні періоди [1, с.38].

Узагальнивши результати дослідження зарубіжних та українських вчених-економістів (табл. 1), можемо виділити два основних підходи, що найбільш широко застосовуються у вітчизняній теорії та практиці господарювання.

Автори одного з них [Б. Коласс, О. Румянцева] під грошовим потоком розуміють різницю між отриманими та виплаченими підприємством грошовими коштами за визначений період часу.

Згідно думки прихильників другого підходу [Е. Джонс, Г. Савицька, М. Білик] грошові потоки підприємства являють собою безперервний рух грошових коштів (обіг), тобто їх надходження й виплати (притоки й відтоки) за певний визначений період часу.

Як відомо, в економіці є два основні способи вимірювання величини: на певну дату (запас, залишок) і за певний період (потік). При першому способі фіксується стан на конкретний момент часу, при другому – рух.

Виходячи з цього можна зробити висновок, що поняття грошових потоків як різниця між отриманими і виплаченими підприємством грошовими коштами не є достовірним, адже воно зводиться до того, що грошовий потік – це залишок грошових ресурсів на конкретний момент часу (перевищення надходження чи вибуття

**Аналіз підходів щодо трактування поняття «грошові потоки»
вітчизняними та зарубіжними вченими-економістами**

Джерело	Визначення	Коментар
Зарубіжні вчені-економісти		
Е. Джонс [2, с.154]	... у бізнесі рух грошей є ключовим чинником його прогресу й успіху. Ми називаємо це потоком грошових коштів.	Розглядаються лише грошові кошти, а їх еквіваленти не беруться до уваги. Не враховується фактор часу.
Б. Коласс [3, с. 135]	Під загальним грошовим потоком слід розуміти надлишок, який утворюється на підприємстві в результаті всіх операцій, пов'язаних із господарською діяльністю. Таким чином, він складається з господарського залишку коштів (грошовий потік від господарської діяльності) та грошового потоку, непов'язаного з господарською діяльністю.	Враховує всі операції підприємства, що пов'язані й непов'язані з господарською діяльністю, але при цьому фіксується залишок грошових коштів на конкретний момент часу. На нашу думку, таке визначення є дещо некоректним, адже потік має відображати динаміку, тобто рух грошових коштів, а не їх залишок.
Дж. К. Ван Хорн [4, с.181-182]	Рух грошових коштів, що має безперервний характер. Грошові кошти і грошові потоки розглядає як готівку або робочий оборотний капітал.	Грошовий потік може утворюватися не лише за рахунок приросту чи скорочення власних обігових коштів, а й за рахунок збільшення чи зменшення поточних зобов'язань та інших статей балансу.
О. Румянцева [5, с. 116]	Різниця між надходженнями та виплатами грошових засобів за певний період часу	Грошові потоки розглядаються як величина запасів грошових коштів суб'єкта господарювання. Такий підхід не враховує фактор часу.
В. Бочаров [6, с. 469]	Рух грошових ресурсів, що прагнуть до нуля, оскільки негативний результат по одному з видів діяльності підприємства має компенсуватися позитивним результатом від іншої.	Дане трактування має сенс лише під час загальної оцінки діяльності підприємства і не враховує можливого розширення чи звуження діяльності підприємства.
Українські вчені-економісти		
І. Бланк [7, с. 29]	Сукупність розподілених у часі протягом певного періоду надходжень та виплат грошових коштів, що генеруються господарською діяльністю підприємства, рух яких пов'язаний з факторами часу, ризику та ліквідності.	Враховується фактор часу та ризику, що позначається на ліквідності. Погоджуємося з автором, що грошові потоки – динамічний показник.
Г. Савицька [8, с. 496].	Неперервний процес руху коштів у часі.	Автор розглядає лише грошові кошти, а їх еквіваленти не бере до уваги.
А. Загородній, Г. Вознюк, Т.Смовженко [9, с. 86].	Надходження (додатний грошовий потік) і витрачання (від'ємний грошовий потік) коштів у процесі здійснення господарської діяльності підприємства.	Дане трактування не враховує фактор часу, пов'язаний з рухом грошових коштів та їх еквівалентів.
М. Білик, С. Надточій [10, с. 140].	Динамічний показник, що характеризує постійний рух грошових ресурсів у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства, пов'язаний з надходженням (вхідні грошові потоки) та витрачанням (вихідні грошові потоки) грошових ресурсів підприємства, може мати готівкову й безготівкову форму вираження в національній чи іноземній валюті та пов'язаний з певним моментом часу, однак може бути приведеним до іншого тощо.	На нашу думку, таке визначення грошових потоків підприємства є найбільш повним, адже враховує всі сутнісні характеристики досліджуваної категорії.
Нормативно-правові документи		
МСБО № 7 «Звіт про рух грошових коштів» [11].	Надходження та вибуття грошових коштів та їх еквівалентів.	Таке трактування є неповним, адже не враховує фактор часу.

грошових коштів). Грошові потоки в даному випадку не розглядаються розгорнуто з погляду структури та змісту, а це може призвести до їх неправильної оцінки і, як наслідок, невірною управлінського рішення. Необхідно відрізнити поняття потоку від поняття запасу: потік – явище динамічне, співвідносне з плином часу, в той час як запас є статичним і вимірюється на певний момент часу. Оскільки потік означає рух, то грошові потоки підприємства – це рух грошових коштів, тобто їх надходження (приплив) і використання (відплив) за певний період часу. Таким чином, на нашу думку, при дослідженні грошових потоків страхової компанії варто дотримуватися саме такого підходу, але з врахуванням специфіки страхової діяльності.

Діяльність страхової компанії принципово відрізняється від інших видів підприємництва. Це пояснюється тим, що на відміну від сфери виробництва, де товаровиробник спочатку здійснює витрати на випуск продукції, а потім вже компенсує їх за рахунок виручки від реалізації продукції, страховик спочатку акумулює грошові кошти, що надходять від страховальників, створюючи необхідний страховий фонд з метою надання страховальникам страхового захисту, а лише після цього несе витрати, пов'язані з компенсацією збитків (у разі настання страхового випадку) за укладеними страховими договорами.

Надходження коштів за надання страхової послуги авансом є обов'язковою передумовою комерційного страхування і обумовлює відмінність страхової діяльності від інших видів підприємництва, а також надає можливість страховикам здійснювати інвестиційну діяльність, що приносить страховій організації значні доходи.

Російський науковець Т. Федорова зазначає, що діяльність страхової компанії заснована на створенні грошових фондів, джерелом яких є кошти страховальників, які отримані у формі страхових премій. Ці кошти не належать страховикові, а лише тимчасово, на період дії договорів страхування перебувають у його роз-

порядженні. При настанні страхового випадку кошти використовуються для виплат страховальникам. Якщо дія договору закінчилася, а страховий випадок не настав, кошти переходять у власність страхової компанії. Саме через природу таких змін не можна назвати грошові фонди, створені за рахунок коштів страховальників позиковим капіталом. Вони тимчасово можуть бути використані страховиком, і тільки як інвестиційне джерело. Головна й визначальна особливість організації страхового бізнесу – наявність специфічних джерел фінансування (страхових резервів), які мають строго цільове призначення. Утворення подібних фондів відбиває суцільно галузеву специфіку [12, с. 291].

О. Гаманкова специфіку страхування пов'язує з кругообігом коштів страховика та двоїстістю страхової діяльності. На її думку, діяльність страховика не обмежується проведенням страхових операцій (отриманням страхових премій і здійсненням страхових виплат), а доповнюється інвестиційною та фінансовою діяльністю на фінансовому ринку, котра приносить страховій організації значні доходи. Акумулюючи значні грошові кошти у вигляді залученого капіталу (страхових резервів) страховики отримують можливість здійснювати страховий захист страховальників. Разом з тим, оперуючи великими обсягами тимчасово вільних коштів (у вигляді власного і залученого капіталу), страхові організації проводять активну діяльність на фінансовому ринку. Таким чином, страхова організація забезпечує перерозподіл грошових коштів і спрямовує їх від страховальників на фінансовий ринок, тобто по суті виступає в ролі фінансового посередника [13, с. 95-96].

Страхуванню як виду підприємницької діяльності притаманна підвищена ризикованість, тому страхові компанії повинні мати грошові кошти і високоліквідні активи у більшому обсязі, ніж будь-які інші суб'єкти господарювання. Це безпосередньо позначається на характері фінансових відносин у цій сфері.

В процесі діяльності у страхової компанії виникають грошові відносини з такими економічними суб'єктами:

1) акціонерами: з приводу сплати внесків до статутного капіталу, випуску та розміщення акцій страховика, розподілу прибутку, виплати дивідендів за акціями та ін.;

2) страхувальниками: з приводу надання страхового захисту (сплата страхових премій юридичними та фізичними особами з обов'язком страховика виплатити страхове відшкодування у разі настання страхового випадку);

3) страховими посередниками: з приводу сплати винагороди посередникам за надані послуги з виконання договорів страхування та перестрахування;

4) відокремленими підрозділами: з приводу фінансування витрат, розподілу та використання прибутку тощо;

5) перестраховиками: з приводу отримання та сплати комісійної винагороди, взаємної участі у прибутках;

6) об'єднаннями страховиків: з приводу формування спільних резервних фондів для вирішення проблем страхування тих ризиків, з метою яких і утворюються такі об'єднання;

7) персоналом: з приводу розподілу та використання прибутку, виплати дивідендів за акціями та процентів за облігаціями тощо;

8) банками та небанківськими фінансово-кредитними установами: з приводу отримання кредитів та сплати відсотків за ними, розміщення власних цінних паперів, інвестування тимчасово вільних власних і залучених коштів страхових організацій;

9) державою: з приводу сплати податків до бюджету, цільових внесків на соціальне страхування до відповідних фондів загальнодержавного обов'язкового страхування, застосування штрафних санкцій тощо;

10) іншими учасниками: з приводу фінансування спільних проектів та розвитку бізнесу.

Кожна з вищезазначених груп фінансових відносин характеризується власними особливостями, проте спільним є те, що всі вони опосередкову-

ють рух грошових коштів страхової компанії.

На думку О. Мурашко, рух грошових коштів страхової організації, як і будь-якого суб'єкта підприємництва, являє собою безперервний процес, що є грошовим потоком [14, с.234]. Автор зазначає, що грошовий потік – розподіл у часі надходжень і виплат грошових коштів, що забезпечують фінансово-господарську діяльність страхової організації. В цілому ми погоджуємося з таким трактуванням грошового потоку, проте, на нашу думку, воно є дещо неповним, оскільки не враховує інвестиційної діяльності страховика, що є невід'ємною складовою його загальної діяльності, і надає можливість страховим компаніям отримувати дохід за рахунок розміщення тимчасово вільних коштів.

Т. Гварліані пропонує розглядати грошовий потік страхової компанії як грошовий оборот, що протікає безперервно в часі. При цьому, грошовий оборот організації – конкретна форма прояву сутності грошей, яка полягає в їх постійному русі. Такий оборот грошей включає не лише надходження грошей і витрачання, що відображає лише зовнішню сторону процесів, що відбуваються, а й внутрішні грошові потоки, які в основному реалізуються через систему їх розподілу та перерозподілу шляхом формування фондів, резервів, фінансових інструментів і т.п. [15, с. 60-61]. Ми вважаємо, такий підхід є дещо сумнівним, адже автор отожднює грошові потоки і грошовий оборот. На нашу думку, грошовий оборот є ширшим поняттям за грошові потоки, а не навпаки.

Узагальнивши погляди вчених щодо трактування сутності грошових потоків, уточнимо визначення даного поняття як безперервний рух грошових коштів та їх еквівалентів у формі грошового притоку і відтоку в процесі здійснення страховою компанією страхової, фінансової та інвестиційної діяльності.

Як зазначалося вище, грошові потоки характеризують всі аспекти діяльності страхової компанії, тому вони є неоднорідними за своїм скла-

дом. Відповідно, для забезпечення ефективного управління грошовими потоками необхідним є їх систематизація за певними класифікаційними ознаками.

Узагальнивши існуючі підходи щодо класифікації грошових потоків, що пропонують вітчизняні та зарубіжні науковці [І. Бланк, Г. Савицька, О. Баранова, Т. Гварліані], надамо власну, уточнену класифікацію грошових потоків страхової компанії (табл. 2).

Кожна класифікація має своє практичне значення. Так, наприклад, поділ грошових потоків за видами діяльності надає інформацію, що дає змогу користувачам оцінювати вплив цих видів діяльності на фінансовий стан страховика і суму його грошових коштів та еквівалентів.

Розподіл грошових потоків за спрямованістю руху дає можливість оцінити структуру грошових активів страхової компанії, прослідкувати їх динаміку, синхронізацію та процес розвитку.

Класифікація грошових потоків за масштабами обслуговування господарського процесу дозволяє виокремити грошові потоки страхової компанії як об'єкти різного рівня управління.

Поділ грошових потоків за методом обчислення дає можливість здійснювати більш ефективний аналіз фінансових результатів страхової компанії, а за рівнем достатності обсягу дає можливість не лише визначити ефективність формування фінансових результатів, але і ступінь їх збалансованості.

Класифікація грошових потоків за формою грошових коштів відображає структуру грошових засобів та активів; за видом валюти допомагає відстежити вплив зміни валютних курсів на залишок грошових коштів.

Поділ грошових потоків за методом оцінки в часі відображає зміст концепції оцінки вартості грошей в часі стосовно господарських операцій.

Розподіл грошових потоків за сферою використання надає можливість

Таблиця 2

Класифікація грошових потоків страхової компанії

Ознака	Грошовий потік
За видами господарської діяльності	– грошовий потік від операційної діяльності; – грошовий потік від інвестиційної діяльності; – грошовий потік від фінансової діяльності;
За напрямом руху	– вхідний грошовий потік; – вихідний грошовий потік;
За масштабами обслуговування господарського процесу	– грошовий потік по організації в цілому; – грошовий потік по окремих структурних підрозділах; – грошовий потік по окремих господарських операціях;
За методом обчислення обсягу	– валовий грошовий потік; – чистий грошовий потік;
За рівнем достатності обсягу	– надлишковий грошовий потік; – дефіцитний грошовий потік;
За формою грошових коштів	– готівковий грошовий потік; – безготівковий грошовий потік;
За видами валюти	– грошовий потік в національній валюті; – грошовий потік в іноземній валюті;
За методом оцінки в часі	– теперішній грошовий потік; – майбутній грошовий потік;
За сферою використання	– грошовий потік головного офісу; – грошовий потік регіональних структурних підрозділів;
За характером відношення до страхової компанії	– внутрішній грошовий потік; – зовнішній грошовий потік;
За стабільністю часових інтервалів формування	– регулярний грошовий потік з рівномірними часовими інтервалами; – регулярний грошовий потік з нерівномірними часовими інтервалами;
За регулярністю формування	– регулярний грошовий потік; – дискретний грошовий потік;
За рівнем управління	– стратегічний грошовий потік; – оперативний грошовий потік; – тактичний грошовий потік.

Джерело: складено автором на основі: [7, с.115-117], [8, с.497-500], [15, с.70-74], [16, с. 171]

визначати питому вагу грошових потоків відокремлених підрозділів, оцінювати ефективність їх діяльності, обсяги грошових операцій кожного з них та участь у загальному господарському процесі.

Класифікація грошових потоків за характером відношення дозволяє виявити питому вагу грошових потоків всередині та ззовні страхової компанії.

Поділ грошових потоків за стабільністю часових інтервалів використовують при складанні платіжного календаря і оптимізації залишків грошових коштів; за безперервністю формування в звітному періоді – при плануванні та прогнозуванні.

Класифікація грошових потоків за рівнем управління дозволить страховим компаніям чітко визначати найбільш важливі види грошових потоків для забезпечення та збереження стійкого фінансового стану та постійного економічного зростання.

Таким чином, застосування на практиці страховими компаніями запропонованої класифікації грошових потоків дозволить підвищити ефективність управління фінансовими ресурсами та прибутком страховика.

ВИСНОВКИ Й ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

В результаті аналізу спеціалізованої економічної літератури виявлено досить низький рівень дослідження категорії «грошові потоки» в страхових компаніях та неоднозначність її тлумачення. Уточнення поняття та класифікації грошових потоків сприятиме підвищенню рівня управління грошовими потоками страхової компанії, що в свою чергу забезпечить фінансову стійкість та високі темпи розвитку.

Підсумовуючи вищевикладене, варто зазначити, що на сьогодні не сформовано єдиної теоретичної бази, яка б охоплювала весь комплекс питань, пов'язаний з грошовими потоками страховика. Тому подальші наукові дослідження необхідно здійснювати в напрямку розроблення заходів з підвищення ефективності управління грошовими потоками страхової компанії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ

ДЖЕРЕЛ:

1. Жежель Ю.В. Сущность «потокового подхода» и эволюция определения денежных потоков предприятия / Ю.В. Жежель // Вісник СевНТУ, Вип.98: Економіка і фінанси: зб. наук. пр. – Севастополь: Издательство СевНТУ, 2009. – с. 37-40.

2. Джонс Е. Деловые финансы / Е. Джонс; [пер. с англ.]. – М.: Олимп – Бизнес, 1998. – 416 с.

3. Коласс Б. Управление финансовой деятельностью предприятия. Проблемы, концепции и методы: учеб. пособ. / Б. Коласс; [пер. с франц. под ред. проф. Я. В. Соколова]. – М.: ЮНИТИ, 1997. – 576 с.

4. Ван Хорн Дж. К. Основы управления финансами / Дж.К.Ван Хорн; [пер. с англ. под ред. Я. В. Соколова]. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 800 с.

5. Румянцева Е. Е. Финансы организаций. Финансовые технологии управления предприятием: учебное пособие / Е.Е. Румянцева. – М.: ИНФРА-М, 2003. – 459 с.

6. Бочаров В. В. Корпоративные финансы / В.В. Бочаров, В.Е. Леонтьев. – СПб.: Питер, 2004. – 592 с.

7. Бланк И. А. Управление денежными потоками / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр: Эльга, 2002. – 736 с.

8. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. пос. / Г. В. Савицька. – К.: Знання, 2004. – 654 с.

9. Загородній А. Г. Фінансовий словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – 3-тє вид., випр. та доп. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. – 587 с.

10. Білик М.Д. Грошові потоки підприємств у мікро- та макроекономічному аспекті / М.Д. Білик, С.І. Надточій // Фінанси України. – 2007. – № 6. – с. 133-147

11. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку 7 «Звіт про рух грошових коштів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/news/view/mizhнародni-standarty-finansovoi-zvitnosti-versiia-perekladu-ukrainskoiumovoiu---rik?category=bjudzhet>

12. Основы страховой деятельности: учебник / Отв. ред. проф. Т.А.

Федорова. – М.: Издательство БЕК, 1999. – 776 с.

13. Гаманкова О.О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика: монографія / О.О. Гаманкова. – К.: КНЕУ, 2009. – 283 с.

14. Страховий менеджмент: підручник / за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. С.С. Осадця. – К.: КНЕУ, 2011. – 333 с.

15. Гварлиани Т.Е. Денежные потоки в страховании / Т.Е. Гварлиани, В.Ю. Балакирева. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 336 с.

16. Баранова О. В. Фінансове планування у страхових організаціях [Рукопис]: дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 / О. В. Баранова. – К.: ДВНЗ «КНЕУ», 2008. – 199 с.

REFERENCES

1. Zhezhel Iu.V. The essence of «streaming approach» and determine the evolution of the cash flows of the enterprise / Iu.V. Zhezhel // Visnyk SevNTU, №.98: Ekonomika i finansy. – Sevastopol: SevNTU, 2009. – p. 37-40.

2. Dzhons E. Delovye fynansy / E. Dzhons; per. s anhl.; [Business Finance]; transl. from English. – M.: Olymp. – Biznes, 1998. – 416 p.

3. Kolass B. Upravlenye fynansovoi deiatel'nostiu predpriyatiya. Problemy, kontseptsyy y metody: uchebnoe posobyе; per. s frants.; [Financial management of the enterprise. Problems, concepts and methods: train aid; transl. from French / B. Kolass. – M.: UNYTY, 1997. – 576 p.

4. Van Khorn Dzh. K. Osnovy upravleniya fynansamy; per. s anhl.; [Fundamentals of Financial Management]; transl. from English / Dzh. K. Van Khorn. – M.: Finansy i statystyka, 1999. – 800 p.

5. Rumiantseva E.E. Fynansy orhanyzatsyi. Fynansovye tekhnolohyy upravleniya predpriyatiem: uchebnoe posobyе; [Finances of organizations. Financial technologies of management of the enterprise: train aid] / E. E. Rumiantseva. – M.: INFRA-M, 2003. – 459 p.

6. Bocharov V. V. Korporatyvnye fynansy [Corporate Finance] / V. V. Bocharov. – SPb.: Pyter, 2004. – 592 p.

7. Blank Y. A. Upravlenye denezhnymy potokamy [Cash flow management] / Y. A. Blank. – K.: Nika-Tsentr: Элha, 2002. – 736 p.

8. Savytska H.V. Ekonomichnyi analiz diialnosti pidpriemstva: navch. posibnyk [Economic analysis of activity of enterprise: train aid] / H. V. Savytska. – K.: Znannia, 2004. – 654 p.

9. Zahorodnii A. H. Finansovyi slovnyk [Financial Dictionary] / A. H. Zahorodnii, H. L. Vozniuk, T. S. Smovzhenko. – K.: Znannia, 2000. – 587 p.

10. Bilyk M. D. Cash flow of enterprises in mikro- and macroeconomic aspect / M.D. Bilyk, S.I. Nadtochii // Finansy Ukrainy. – 2007. – № 6. – p. 133-147.

11. Mizhnarodni standarty bukhhal'terskoho obliku 7 «Zvit pro rukh hroshovykh koshtiv» [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.minfin.gov.ua/news/view/mizhnarodni-standarty-finansovoi-zvitnosti-versiia-perekladu-ukrainskoiu-movoiu---rik?category=bjudzhet>

12. Osnovy strakhovoi deiatel'nosti: uchebnyk [Bases of insurance activity: manual] / red. prof. T.A. Fedorova. – M.: BEK, 1999. – 776 p.

13. Hamankova O.O. Rynok strakhovykh posluh Ukrainy: teoriia, metodolohiia, praktyka: monohrafiia [Ukrainian market of insurance services: its essence, tendency and the ways of its development: manuscript] / O.O. Hamankova. – K.: KNEU, 2009. – 283 p.

14. Strakhovyi menedzhment: pidruchnyk [Insurance management: manual] / red. d-ra ekon. nauk, prof. S. S. Osadtsia. – K.: KNEU, 2011. – 333 p.

15. Hvarlyany T. E., Balakyreva V. Iu. Denezhnye potoky v strakhovanyy [Cash flows in insurance] / T. E. Hvarlyany, V. Iu. Balakyreva. – M.: Finansy i statystyka, 2004. – 336 p.

16. Baranova O. V. Financial planning in the insurance companies [Text]: dis. kand. Ekon.Sciences 08.00.08 / O. V. Baranova. – Kyiv: DVNZ «KNEU» 2008.–199 p.